

Doamna iilor

*Și la început a fost...
Valentina Vidrașcu. O româncă din
Transnistria se luptă de 17 ani pentru
readucerea iei tradiționale în rândul
pieselor de modă, artă și suflet.*

**de Diana-Florina Cosmin
Foto: Horia Manolache**

Dacă ar fi să căutăm un numitor comun al sutelor de evenimente mondene care au avut loc anul trecut, de la gale elegante până la prilejuri informale de a convoca o mână de personaje cunoscute la un pahar de vorbă, acela ar fi unul surprinzător: ia românească. Nici-când în ultimii 20 de ani nu a fost veșmântul tradițional românesc mai purtat, comentat și lăudat decât în ultimele 12 luni, când au răsărit pe nepusă masă nu doar pagini, magazine și evenimente cu cod vestimentar etnic, dar chiar și campanii de presă având ca scop consacarea unei zile internaționale a cămășii populare românești. Și, mai presus de orice, multe colecții vestimentare de inspirație tradițională, suficiente pentru ca de la niciun eveniment monden al Bucureștilor să nu mai lipsească în prezent măcar un personaj îmbrăcat într-o ie tradițională în combinații dintre cele mai neașteptate, de la ghete cu ținte până la rochii de gală.

În tot acest vârtej al reînfrumusețirii de tradiții, Valentina Vidrașcu a rămas neclintită pe drumul ei, început cu răbdare și trudă în 1997. Nu s-a promovat mai mult, nu a încercat să creeze zarvă în jurul ei și nici nu s-a mai ostenit să le amintească oamenilor că, de 17 ani încoace, se tot străduiește să-i convingă de exact

aceleași lucruri pe care ei le trâmbează acum cu patos. N-ar fi avut sens, așa că și-a văzut de treabă. Și treabă are destulă, în atelierul ei din Chișinău, unde se concep, se brodează și se cos aproape în întregime adevărate personaje vestimentare.

Da, personaje, nu cămăși sau rochii tip ie, cum ai fi tentat să spui la prima vedere, ci personaje tridimensionale cu drepturi depline: domnișoare cu surâs inocent și bujori în obraji, doamne elegante înveșmântate în mătase și catifea sau tinere îndrăznețe și moderne, drapate în imprimeuri și mărgelile. Fiecare ie a Valentinei poartă un nume, pentru că este creată pentru un tip aparte de femeie, care vrea să se dezvăluie altfel lumii întregi și să vorbească diferit decât altele despre ea însăși. Așa cum făcea, cu aproape 30 de ani în urmă, însăși creatoarea lor.

Lucrând în studenție ca ghid pentru turiștii români veniți în URSS, Valentina își amintește cum primea cadouri simbolice sub formă de obiecte tradiționale românești. „Ii, brăuri, macrameuri, păpuși îmbrăcate în straie tradiționale, tot ce era artizanal”, rememorează ea. „Mai văzusem așa ceva și acasă la mama, iar când am început să le port zi de zi, toți îmi spuneau că sunt absolut deosebită”. În anii ‘70,

când lumea întreagă abia făcea cunoștință cu curentul hippie, Europa de Est avea iile românești, iar Valentina se afla deja în avangardă.

A absolvit Facultatea de Filologie, dar a lucrat un an și într-o fabrică de textile din Transnistria, unde s-a dovedit atât de pricepută încât i s-a oferit, ulterior, șansa de a urma cursuri de design vestimentar în Ucraina. A refuzat, dar i-a rămas pasiunea pentru modă și în special pentru portul tradițional românesc. Când s-au născut băieții ei, a început să le brodeze cămăși tradiționale, pentru că nu se găseau modele frumoase în magazine, iar în 1997 a avut un moment de autentică și desăvârșită revelație. „Mi-am dat seama că poate nu avem utilaje, tradiție sau experiență în modă, dar ceea ce noi, românii, avem cu prisosință este ușurința broderiei, a țesutului și a lucrului de mână”, își aduce aminte ea. „Și cum îmi plăcea atât de tare ia, mi-am dat seama că trebuie să mă apuc de ceva care să mă inspire din tot sufletul”.

În cazul Valentinei, „tot sufletul” nu e nicidecum vreo figură de stil. A avut nenumărate momente în care a vrut să renunțe la tot, pentru că sacrificiile erau până la sânge iar indiferența oamenilor o durea atât de tare încât voia să-și adune iile muncite cu sârg și să le dea foc în

Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău. Ca un manifest vis-a-vis de uitarea și desconsiderarea fățișă a tradițiilor. „Oamenii care fac bani în Moldova și în România aveau datoria morală să respecte și să susțină arta meșteșugărească, istoria și trecutul acestui popor”. Îmi povestește și vocea îi devine puțin mai aspră, ca nisipul bătut de furtună. Are un accent moldovenesc care-i face glasul să sune blând, rotunjind muchii ascuțite ale unor amintiri din vremuri grele. Și, chiar și când vorbește despre amărăciuni și greutăți, Valentina emană o liniște deplină, susținută de fiecare element al ființei ei, de la cadența vorbelor până la eleganța cu care îmi toamnă, într-o ceșcuță de cristal, puțin conic moldovenesc. Insistă să gust măcar. „E medicament”, zâmbește ea. „Doar o sorbitură, te rog”.

Stând față în față, o ascult și zâmbesc la gândul că am alături unul dintre cei mai sinceri oameni despre care am avut vreodată ocazia să scriu. Valentina nu se cenzurează, nu-și cosmetizează povestea și nici nu încearcă să înfrumusețeze ceea ce a fost urât. Și, chiar dacă povestea ei e frumoasă, lucruri urâte au fost destule. „Realitatea este că n-aveam un oligarh în spate care să-mi dea bani, așa că am pus totul pe tavă pentru asta”,

În atelierul din Chișinău al Valentinei nu doar se brodează ii, ci se concep adevărate personaje vestimentare: domnișoare cu surâs inocent și bujori în obraji, doamne elegante înveșmântate în mătase și catifea sau tinere îndrăznețe și moderne, drapate în imprimeuri și mărgelile. Fiecare ie este creată pentru un tip aparte de femeie.

zâmbește ea. „Totul” însemnând, după cum singură îmi mărturisește, singurele ei avuții de la vremea respectivă: un nume bun și o reputație curată. „În Moldova asta înseamnă mult”, îmi explică ea. „Un nume bun niciun ban din lume nu ți-l face, iar când ai călcat strâmb nu-ți mai îndreaptă nimeni reputația”. După aceste principii s-a ghidat toată viața și tot de asta n-a cerut niciodată ajutor, nici chiar când ajunsese la capătul puterilor și al buzunarului.

Totuși, dincolo de greutățile financiare, cel mai tare a durut-o faptul că oamenii nu-i înțelegeau și nu-i apreciau vocația. „Nu reușesc să pricep cum poți să NU fii mândru că faci parte dintr-un popor străvechi, cu tradiție, cu folclor, cu tot ceea ce presupune o istorie întinsă pe mii de ani”, se înflăcărează ea. „Nu trebuie să fi

vreun mare deștept sau să ai studii de design ca să îți dai seama de valorile pe care le avem noi”. Mai ales ia, având drept „creator” colectiv întreg poporul român, care a perfecționat și a îmbogățit acest veșmânt de-a lungul secolelor.

Prima colecție

prezentată de Valentina în România s-a numit „Deo Sole” (după salutul străvechi al dacilor) în 2001, urmată de „Hora” în 2005, „La Blouse Roumaine” în 2006 și „Drăgaica” în 2007. A devenit puțin mai cunoscută, dar nicio ușă nu i s-a deschis cu adevărat, doar s-a crăpat suficient cât să-i dea o brumă de speranță pentru viitor. „Eu coafam manechinele, eu le machiam, eu îmi organizam prezentările de la zero”, își amintește ea. „Îmi lua apoi luni întregi să recuperez toată energia consumată și toți banii investiți”.

Făcând ordine în garajul de acasă, în care și-a păstrat toate materialele și experimentele din 1997 încoace, a descoperit de curând goblenuri, bucăți de lână și broderii pe care le muncise de-a lungul timpului, în dorința de a-și ridica nivelul și de a-și perfecționa tehnica. Procesul de acumulare a durat mai mult, în absența unor studii de profil, dar Valentina nu a abandonat niciodată. În afară de stagiul de două luni obținut la Ralph Lauren și Amanda Wakeley, unde a văzut cum funcționează o casă de modă în adevăratul sens al cuvântului, Valentina a învățat tot meșteșugul hainelor tradiționale de una singură, din încercare în încercare și din eșec în eșec.

„Tot ce am avut am băgat în modă, dar m-am simțit mereu pe nisipuri mișcătoare, fără nicio certitudine”,

recunoaște ea. „Speram mereu că ea va veni odată cu următoarea colecție, apoi cu următoarea, dar nimic nu se întâmpla niciodată, iar asta pe mine mă dărunta pur și simplu, îmi tăia aripile”. Totuși, în momentele de supremă deznădejde, Valentina vorbește despre „mâna lui Dumnezeu” care i-a ridicat ochii dinspre asfalt înspre cer. „Când eram mai deznădăjduită și voiam să renunț, apărea câte un client care-mi spunea o vorbă bună, câte un om care îmi lăuda creațiile, și asta mă ținea și mă întărea pe mai departe”.

Au ținut-o preț de 17 ani și de zeci de ii create, dintre care cea mai dragă rămâne „Regina Maria” (*foto stânga*). O numește ia perfectă, nu doar pentru că a ieșit din mâinile (și din suflul) ei, ci și pentru că a încercat să întrupeze într-o cămașă spiritul unei regine care a iubit din toată inima portul tradițional al poporului său adoptiv. Când a creat-o, în 2010, Valentina și-a dorit o întregă colecție-omagiu, bogată și elegantă, cu blănuri, danteluri și broderii, exact cum purta Regina Maria, dar pentru că nu a găsit sprijinul financiar unui proiect de anvergură, a decis, ca întotdeauna, să se descurce singură. A făcut zece exemplare, din banii proprii, dar nu a renunțat niciodată la visul unei colecții în adevăratul

sens al cuvântului. „Încă pun deoparte bani, pentru cele mai frumoase și mai fine stofe”, îmi povestește, cu o sclipire-n ochi. „Visez la ceva care să poată fi prezentat inclusiv la Casele Regale din Europa, pentru că Regina Maria era cunoscută și iubită peste tot”.

Valentina povestește despre ie ca despre o operă de artă, pentru că, asemeni adevăratelor capodopere, continuă să vorbească despre tine și când tu taci. „Când pui o ie pe tine, ar trebui să te simți mândru, dar nouă ne lipsește mândria națională”, rostește ea cu amărăciune. Nu poți cultiva dragostea de țară din nimic, dar poți măcar să le amintești oamenilor ce există în istoria lor. Tărăncile care au creat ia nu aveau școală, dar aveau un har și un simț estetic desăvârșit și, este convingerea fermă a Valentinei, nu avem dreptul să luăm această operă de artă și s-o transformăm în ceva kitschos sau vulgar. „Noi, moldovenii, privim România dintr-o parte și suntem români cu suflul”, recunoaște ea. Și, poate tocmai de asta, a fost nevoie ca o româncă din Basarabia să stilizeze și să revalorizeze pentru prima oară portul românesc. Chiar dacă operele de artă merită admirate de aproape, câțiva pași în spate îi fac pe oameni mai conștienți de locul adevărat pe care îl merită lucrurile prețioase din viețile lor. ■